

Toliko torej o družinskem življenju učiteljic. Ne smemo pa pozabiti, da se tu ne da delati nobenih šablon, vsak slučaj se bo reševal sam za-se. Gre pač v prvi vrsti za to — in tega ni smeti opustiti z očíj nikdar — da moramo rešiti učiteljice iz okov krivičnega celibata. V bodočnosti se pa pokažejo različne oblike: ene učiteljice se ne bodo hotele močiti, ali to bode celibat dobrovoljni, častni, druge se pomožè, in tudi tu bodo slučajji različni: ene bodo mogle in hotele učiti dalje, druge zopet ne. Nobena učiteljica ne bo prisiljena vstopiti v zakon, ali tudi nobeni se ne bo branilo omožiti se in učiti dalje. S tega stališča je smatrati za nazadnjaško mišljenje in za najgrši egoizem, če pravijo starejše učiteljice, (ki so mogoče že izgubile upanje na zakonsko srečo): »Kaj bom imela jaz od tega? Ničesar več! Zakaj bi torej druge vrstnice imele kaj več od mene?«

Druge zagovornice celibata se izgovarjajo, da se potem ona mesta omoženih učiteljic ne bi drugače izpraznjevala kakor sè smrtjo ali pa z visoko starostjo dotične učiteljice. Res je to. Toda, ali sem res tako nizek, sebičen in tako zaslepljen, da se mi zdi ljubše, če vidim poleg sebe človeka stradati, trpeti, veneti, samo da pridem sam preje na njegovo mesto, kjer me čaka ravnostisla usoda — kakor pa, če vidim svojega bližnjega srečnega in zadovoljnega, a lahko upam, da postanem i jaz tako srečen in zadovoljen?

To bi bile torej glavne misli iz predavanja gđc. Fiedlerove. — Govorila je seveda v prvi vrsti v imenu enakomislečih in enakotrpečih učiteljic na Češkem, jaz pa mislim, da bi te njene besede lahko do pičice ponovile i slovenske učiteljice. Izvzamem tu le one, kojim stoji baje tretjeredništvo in večno devišstvo više od zakonskega življenja in one, kojim je materijali stičen duh našega časa že tako otroval srce in duha, da vam z naivno frivolnim

nasmehom priznavajo: če me hoče mož imeti, naj me redi. Vse druge pa gotovo vidijo v svojem celibatu veliko krivico in marsikatera izmed njih je to krivico bridko čutila.

Kako temu odpomoči? Nič drugače, kot se samopomočjo, z organizacijo. Razsodni, pravični in resnično svobodomiselni življi (pseudoliberalnih je na Slovenskem še preveč) na strani moških bi učiteljice brez dvojbe podpirali. Opozarjam tu na »splošno slovensko ž. društvo v Ljubljani«, katero bi lahko vodilo to akcijo v odpravo celibata učiteljic. Prvak napredno-narodne stranke na Kranjskem se je izrekel za enakopravnost žene z moškim, od njegove stranke bi bilo potemtakem pričakovati prej podpore kot nasprotstva.

Razsodno in napredno učiteljstvo se tej pravični zahtevi svojih tovarišic gotovo ne bi upiralo. Ne manjka torej nič drugega nego inicijative na strani prizadetih učiteljic samih.

VEČERNE URE. UTVA. TRST.

I.

Dejala sem mu: »Ah, ne hodi,
glej, tudi sem prišel bo maj;
kipelo cvetje bo okoli,
kot nekdanj.«

»Veselo kimala bo oljka,
in lovor zopet bo duhtel,
mehko bo o večernih urah
val žumel.«

A kaj so bile mar mu prošnje?
Odšel je v sivi, daljni svet;
po nebu solnce majsko plove —
v srcu led.

JUDEŽEV POZDRAV. IVAN CANKAR.
DUNAJ.

Kakor v sanjah je minilo tisto leto, ko sem: užival njeno ljubezen.

Lepa ženska je bila, njene oči so sijale sladko pod težkimi trepalnicami, njene ustnice so bile velike, napete in zelo rdeče, kakor jih imajo veličastno razvite in vesele dame na risbah Willettovih.

Seznanil sem se bil z njo na spomlad in kmalu sem prihajal v njeno stanovanje, urejeno tako prijazno in ljubeznivo, da je sedel človek do polnoči ter je zavzdihnil od srca, kadar je odhajal.

Takrat je imela gospa Klementina prijatelja, ki ji je nosil jopico in solnčnik, kadar sta se sprehajala po tihi aleji. Kostanji so rasli tam in lesene klopi, malo vlažne od rose, ki je kapala od velikih listov, so stale pod kostanji.

In če se nista sprehajala po tihi aleji, kjer so rasli kostanji, sta sedela doma na mehki zofi. Lepa in velika je bila ta zofa, sanjavo stilizirane rdeče rože so se vile navzgor.

Prijatelj je bil mehke, udane, skoro deviške nature, popolnoma kakor jaz.

Gospo Klementino so vznemirjali trdi koraki in ošabne besede so ji legale neprijetno na srce. Trenila je s temnimi trepalnicami in obrvi so se nalahko strnile — senca je šla mimo.

Na spomlad je bilo in gospa Klementina je zavzdihnila, ko je začutila na licih prvi dih južnega vetra.

Vselej, kadar je začutila gospa Klementina prvi dih južnega vetra, je zavzdihnila in njeno srce je zahrepenelo.

O, kako je bilo dobro, da sem bil v njeni bližini prav ob tisti skrivnostnih čustev polni uri, ko je zahrepenelo njeno srce!

Zgodilo se je, da sta se počasi bližali najini desnici — in njena desnica je bila tako majhna in vroča. In zgodilo se je, da se je sklanjala glava k glavi — oči so gledale v oči, motno in pričakovaje, plameni najinih pogledov so trepetali, pol od sramu, pol od poželenja, in trepetale so tudi najine ustnice in so so bližale.

Lep spomladanski večer je bil in ustnice so se približale in plameni najinih pogledov so se strnili.

Nalahko je šumela njena obleka in ta plašni šum se je spajal z najinimi vzdihli.

Ali kmalu so se duri odprle in prišel je prijatelj, ki je bil udane, mehke, skoro deviške nature. Kravato je imel tako lepo zavozlano, kakor jih imajo zavozlane umetniki od dvajsetega do štiriindvajsetega leta svoje dobe.

Gospa Klementina mu je hitela naproti in se ga je oklenila okoli vratu ter ga je poljubila z dolgim in pristrčnim poljubom, tako da mi je bilo težko pri srcu.

On pa se je ozrl name z dolgim in žalostnim pogledom in je zavzdihnil globoko; sedel je na zofi molče in s povešeno glavo do polnoči, nato se je ozrl še enkrat z dolgim in žalostnim pogledom in je šel in ga ni bilo nikoli več. Življenja noč se je zgrnila nad njim.

Kakor v sanjah je minilo tisto leto, ko sem užival njeno ljubezen.

Nosil sem ji jopico in solnčnik, kadar sva se sprehajala po tihi aleji. Kostanji so rasli tam in lesene klopi, malo vlažne od rose, ki je kapala od velikih listov, so stale pod kostanji.

In če se nisva sprehajala po tihi aleji, kjer so rasli kostanji, sva sedela doma na mehki zofi. Lepa in velika je bila ta zofa, sanjavo stilizirane rdeče rože so se vile navzgor.

Komaj sem jo dobro poljubil — ustnice so se še držale ustnic in njena obleka je še šumela — že sem začutil, kako me je pobožala po obrazu roka prvega južnega vetra. Zadišalo je gor od juga po pomarančah in na vrtu se je zgenilo, v koreninah je zastokalo.

Vselej, kadar je začutila gospa Klementina prvi dih južnega vetra, je zavzdihnila in njeno srce je zahrepenelo.

Lep spomladanski večer je bil, ko sem odprl duri in sem stopil v njeno sobo, tako prijazno in ljubeznivo urejeno.

Tam sta sedela v mraku in njegov obraz je bil mehak, udan, skoro deviški, popolnoma kakor moj.

Gospa Klementina mi je hitela naproti in se mi je oklenila okoli vratu ter me je poljubila z dolgim in prisrčnim poljubom.

Jaz pa sem se ozrl nanj z dolgim in žalostnim pogledom in sem zavzdihnil globoko; sedel sem na zofi molče, na to sem se ozrl še enkrat z dolgim in žalostnim pogledom in sem šel in me ni bilo nikoli več. Življenja noč se je zgrnila nad mano.

In zdaj se srečavamo časih — štiri najst nas je — in se pozdravljamo tiho in gremo vsak po svoji poti.

IZ ONEMELIH DOB. V. S. FEDOROV. DUNAJ.

Po hodnikih temotnih korakam
zamaknjen v srečnejše pač dni,
in svečico slabo drhtečo
v trepetu mi roka drži.

Pa zrem sarkofage ob stenah
in vaze s pepelom mrtvih
in napise in letnice davne,
ki časi že rušijo jih.

In s strahom mi polnijo dušo
ta pota pod temno zemljó,
a sili naprej duh nemirni:
rad videl bi mrtvecev roj.

In tu sarkofagov brez broja
in napisov zre moje oko —
Pa peša korak mi utrujen,
in lučka pojema lahno.

A dalje in dalje duh sili
v katakombah minulih mi dnij,
koder nãd in želja let mladostnih
neštevilno na veke mi spi.

Teče voda, bistra voda
čez zeleno, solnčno polje,
v sinji dalji se izgublja
v morje širo, v morje mirno.
Plava čolnič, lahen čolnič,
vodijo ga moje sile,
v čolnič pa sem natovoril
vso ljubezen in vse nade,
da pripeljem vse do tebe
v pristan varni v tvojem srcu. —
In že plovem v širo morje. —
In viharji dvigajo se,
vstaja v morskem dnu rjojenje.
Ginejo mi sile mlade,
in topi se čolnič moj.

*

Sinje jutro je zalesketalo
skoz vihar in skozi noč megleno,
v svitu zarje jutranje zableščal
je v daljini moje sreče otok.
In mogočno dvigale palače
s kupolami so se tja v višave,
in ciprese, palme in oranže
so v jutranji rosi trepetale
in cvetove bujne otvorile.
In nebeške lile so vonjave
se čez otok, čez kraljestvo tvoje.
In moj čolnič plava vedno bliže.

In priplul sem k tihemu pristanu,
da oddahnem se od težke poti —
tuji kralj je prišel v tuje carstvo.
A spoznala v meni je sovraga,
in razpeti dala je verige.
Pa zapel sem pesem ji presladko,
in zvenela harfa je mogočno
v zrak jutranji do palače njene.
A brezčutna je ostala ona.
Pa zapel sem drugikrat ji pesem,
pesem tožno o ljubezni silni,
mogočnejše je zvenela harfa
v zrak jutranji do palače njene.
Silno vojsko ona pošlje na-me,
da odžene me iz nje kraljestva.
Pa zapel sem tretjikrat ji pesem,
pesem silno o osveti kruti.
Pa je krogla završela silna
in razbila mi je čolnič mali,
potopila nade in ljubezen
mi je v morsko brezno nepoznano.
Krohotala se kraljica mlada —
moje srce pa je izkrvavelo.

*